

22. august 2024

Social-, Bolig- og Ældreministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K

Att.: Lars Thøgersen

Sendt pr. mail til lth@sm.dk med kopi til jurint@sm.dk

Høringssvar vedrørende lov om ændring af børneloven, adoptionsloven, forældreansvarsloven og forskellige andre love (Familiedannelse ved surrogataftaler, medfar som retlig forælder, forenkling af familiedannelse ved voksenadoption m.v.) (Social-, Bolig og Ældreministeriets sagsnr. 2023 – 539)

Dare Danmark (Dare) er en familiepolitisk forening, der arbejder for ligestilling af alle familieformer herunder forskellige måder at stifte familie på.

Dare takker for høringen og bifalder, at der nu tages skridt til at sikre, at børn, der fødes på grundlag af udenlandske og nationale surrogataftaler fra fødslen får ret til deres forældre i Danmark. Vi hæfter os ved, at intentionen bag lovforslaget er, at alle danske børn skal sikres retten til deres forældre, og at der lægges vægt på at denne registrering skal ske hurtigt. Vi er desuden yderst tilfredse med, at medfaderskab i fremtiden forventes at blive en ny juridisk forældrekategori.

Det er Dares grundlæggende holdning, at alle børn og familier i Danmark skal have de samme rettigheder, uagtet hvordan børnene er kommet til verden.

Det er Dares opfattelse, at udkastet til lovforslaget overvejende indeholder fornuftige elementer, idet vi dog mener, at lovforslaget bør revideres på nogle punkter, så hovedformålet om at sikre børnene ret til deres forældre opfyldes.

Forbud mod formidling af surrogataftaler (mellemandsvirksomhed)

Med lovforslaget ønskes det nuværende forbud mod formidling af surrogataftaler i adoptionslovens § 33 med den tilhørende strafbestemmelse i § 34 videreført i børnelovens §§ 30 j og 35. Ændringen udvider ikke det strafbare område.

Konsekvensen af videreførelsen er, at det forbliver strafbart for tiltænkte forældre at få hjælp fra en mellemmand (uanset om dette er en ven eller en et professionelt bureau) til at komme i kontakt med en graviditetsvært. Dette rammer navnlig de tiltænkte forældre, som gør brug af surrogati i udlandet, men også nationale forløb besværliggøres unødvendigt.

Desuden gør forbuddet det umuligt for professionelle aktører at etablere sig som mellemmand og annoncere i Danmark.

Dare og dets medlemmer mener imidlertid der er en række problemstillinger knyttet til mellemmandsforbuddet i børnelovens foreslåede § 30 j:

Da det i praksis er yderst vanskeligt at gennemføre en udenlandsk surrogataftale uden at overtræde mellemmandsforbuddet, er Dare for det første bekymret for, at de tiltænkte forældre kommer til at **inkriminere sig selv** blot ved at ansøge Familieretshuset om anerkendelse af forældreskabet på baggrund af en udenlandsk surrogataftale.

Dette er uagtet, at det i bemærkningerne til børnelovens § 30 i fremgår, at en overtrædelse af mellemmandsforbuddet ikke skal være til hinder for at træffe afgørelse om forældreskabet (udkastets s. 130).

I praksis er det vanskeligt for de tiltænkte forældre at gøre brug af udenlandsk surrogati uden at få hjælp fra et såkaldt surrogatiagentur. Det skyldes, at de færreste er så heldige at kende en kvinde personligt, der tilbyder at bære graviditeten. Derfor benytter langt de fleste et professionelt surrogatiagentur til at finde en graviditetsvært i udlandet. Når de tiltænkte forældre modtager hjælpen i Danmark, kan de straffes for deres handlinger.

Vi bemærker i den forbindelse, at der gælder et forbud mod selvinkriminering, hvilket følger af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis om artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

Selvinkrimineringsprincippet indebærer en ret til ikke at meddele oplysninger, som vil kunne udsætte personen for straf, ligesom det indebærer, at man ikke kan tvinges til at medvirke til at opklare en påstået forbrydelse. De tiltænkte forældre kan føle sig forpligtede til at svare på Familieretshusets spørgsmål med henblik på at få anerkendt forældreskabet, uanset at de derved meget let risikerer at inkriminere sig selv.

Dare skal i den forbindelse bemærke, at både Ankestyrelsen og Familieretshuset i sin nuværende praksis har en særlig opmærksomhed på overtrædelse af mellemmandsforbuddet i adoptionslovens § 33, ved deres behandling af sager om stedbarnsadoption i tilfælde, hvor barnet er kommet til verden på baggrund af en udenlandsk surrogataftale. I myndighedernes nuværende praksis afkræves forældrene oplysninger om, bl.a. hvordan kontakten til graviditetsværten er opstået. Det er Dares klare opfattelse, at dette sker med henblik på en vurdering af, om der skal indgives en

politianmeldelse, da disse forhold ikke er afgørende for, om stedbarnsadoptionen kan finde sted eller ej, men udelukkende vedrører andre forhold.

Den nuværende praksis viser en nær tilknytning mellem afgørelser om forældreskabet og et evt. strafansvar. Selv om Familieretshuset ikke har til opgave at vurdere, om der er begået strafbare forhold, er det problematisk, at strafferetten på den måde bliver indblandet i barnets mulighed for at få anerkendt sine forældre som retlige forældre. Det bør derfor som minimum sikres, at Familieretshuset ikke har hjemmel til at spørge ind til eventuel kompensation til graviditetsværten, og heller ikke hvorledes kontakten mellem graviditetsværten og de tiltænkte forældre er opstået.

De administrative myndigheders fokus på mellemmandsforbuddet er problematisk for forældrene, som i værste fald kommer til at stå med valget om at inkriminere sig selv eller at afholde sig fra at søge om forældreregistrering, med den følge at børnene alligevel ikke får juridisk ret til sine forældre.

Dare vurderer for det andet, at mange forældre vil være **afskrækket** fra at søge Familieretshuset om anerkendelse af forældreskabet, hvis de ved indgivelse af ansøgningen risikerer at blive politianmeldt af Familieretshuset for overtrædelse af mellemmandsforbuddet. Dare forventer, at truslen om straf vil føre til, at nogle forældre venter med at søge om anerkendelse af forældreskabet, til det strafbare forhold er forældet efter 2 år.

Konsekvensen heraf er, at barnet enten slet ikke får ret til de forældre, barnet anser for at være sine, eller at anerkendelsen af forældreskabet forsinkes, indtil det strafbare forhold er forældet. Dette er ikke i overensstemmelse med formålet om en hurtig og smidig afgørelse om forældreskab. Desuden mener vi, at dette er direkte i strid med barnets bedste.

For det tredje mener Dare, at **kriminaliseringen er stigmatiserende, unødvendig og yderst indgribende** for familien, og dermed især også for barnet.

Straf bruges bl.a. som middel til at vise samfundets fordømmelse af den pågældende handling. Som en konsekvens mødes forældrene i samfundet en fordømmelse af deres familieform. Det forekommer dog at være ulogisk, at familierne i fremtiden med den nye anerkendelsesordning modtager samfundets accept, men samtidig skal fordømmes gennem en trussel om straf.

Barnet risikerer i værste fald, at dets forældre idømmes ubetinget fængselsstraf på indtil 4 måneder, hvilket på ingen måder er i barnets tarv. Dare finder det grundlæggende problematisk, at børnenes tilvejebringelse og forældreskabet skal indledes med et lovbrud på samvittigheden.

En idømt straf kan desuden have betydning for de tiltænkte forældres ansættelsesforhold, hvilket også vil kunne påvirke forældrenes mulighed for at forsøge barnet. I Dare har vi konkret viden om personer, der ikke tør ansøge om registrering af forældreskabet af frygt for at miste job eller opholdstilladelse, da de skal have en ren straffeattest.

Opmærksomheden bør også henledes på det såkaldte *ultima ratio-princip*, som foreskriver, at strafansvar skal være det sidste middel til at regulere uønskede handling.¹ Det er Dares holdning, at der ikke foreligger tilstrækkelige beskyttelsesværdige hensyn til at pålægge strafansvar.

For det fjerde gør mellemmandsforbuddet det umuligt for professionelle aktører at etablere sig i Danmark og yde de tiltænkte forældre vejledning og bistand igennem den komplicerede proces med at blive forældre gennem en udenlandsk surrogataftale.

Selv om Dare erkender, at der på nuværende tidspunkt ikke er et politisk ønske om at gøre det muligt for surrogatiagenturer at etablere sig i Danmark, er det vores klare opfattelse, at danske surrogatiagenturer vil gøre det mere sikkert og gennemsigtigt for de tiltænkte forældre, samt for de kvinder, der vælger at bære en andens barn. I dag findes der ingen instanser, der kan tilgodese nogen af parterne.

Dare mener, at det vigtigste på nuværende tidspunkt er at afkriminalisere *modtagelsen* af hjælp, så hovedformålet med lovforslaget om at tage ansvar for de børn, der kommer til verden gennem surrogataftaler, kan blive indfriet.

Krav om genetisk forbindelse

Det følger af udkastet til lovforslaget, at forældreskab ikke vil kunne anerkendes, hvis der ikke er en genetisk forbindelse mellem barnet og mindst en tiltænkt forælder. Dette gælder både for nationale altruistiske surrogataftaler og udenlandske surrogataftaler.

Dare bemærker, at betingelsen om mindst én genetisk tilknytning vil være opfyldt i langt de fleste tilfælde, men mener det er problematisk, at nogle tiltænkte forældre ikke vil kunne få fastslået forældreskab, hvis der ikke er tilknytning til mindst én af forældrene.

Par der hverken har fertile æg- eller sædceller, vil dermed være afskåret fra at få anerkendt forældreskabet hvis barnet er kommet til verden på baggrund af en surrogataftale. Det samme gælder for enlige mænd med dårlig sædkvalitet, eller enlige kvinder uden frugtbare æg, der indgår en surrogataftale.

Dare har kendskab til familier, hvor ingen af forældrene har genetisk tilknytning til børnene, som er født ved en surrogataftale. Disse børns retsstilling tages der ikke højde for, idet disse børn falder helt uden for den nye ordening. Dette mener Dare, er uacceptabelt for disse børn.

Dare mener, at intentionen bag surrogataftalen – og ikke genetikken – bør være det afgørende for, om barnet kan få anerkendt sine forældre retligt.

¹ Trine Baumbach og Thomas Elholm (2020). *Strafferettens almindelige del*, Djøf Forlag, 1. udg., 1. oplag, s. 60.

Særligt vedrørende danske altruistiske surrogataftaler

Dare er overordnet enig i den foreslåede ordning vedrørende altruistiske nationale surrogataftaler, idet vi mener det er positivt, at det forud for graviditeten bliver muligt at få godkendt en altruistisk surrogataftale, som efterfølgende kan danne grundlag for anerkendelse af forældreskabet.

Dare ønsker dog at henlede opmærksomheden på den foreslåede bestemmelse i § 30 b, stk. 1, nr. 2. Vi bemærker, at Dare grundlæggende finder det uproblematisk at tillade, at en dansk graviditetsvært ydes et vederlag i forbindelse med graviditeten.

Vi mener, at betingelsen i § 30 b, stk. 1, nr. 2, 1. pkt. rammer børn født på baggrund af en national surrogataftale urimelig hårdt, hvis det faktisk, at barnets forældre har ydet (eller vil yde) den danske graviditetsvært vederlag, skal føre til et afslag på anerkendelse af forældreskabet – alternativt omstødelse af forældreskabet, hvis det opdages senere.

Et sådant afslag på anerkendelse af forældreskabet efter børneloven vil resultere i, at den ikke-biologiske forælder efterfølgende vil skulle søge om stedbarnsadoption. Henset til at lovforslaget foreslår en ændring af adoptionslovens § 15, hvorefter adoption uanset ydet vederlag vil kunne bevilliges (idet det må formodes, at dette vil være til barnets bedste), vil resultatet blive, at den ikke-biologiske forælder alligevel vil kunne blive retlig forælder gennem en stedbarnsadoption. Konsekvensen er dog, at familien skal gennemgå en kompliceret bureaukratisk og langsommelig proces, hvilket ikke sikrer barnets ret til sine forældre hurtigt.

Vi finder det desuden uhensigtsmæssigt, at der i § 30 b, stk. 1, nr. 2, 2. pkt., er indsat en formodning for, at der er tale om betalt surrogati, hvis der ikke består en ”nær relation” mellem den fødende og de tiltænkte forældre. Dare ønsker i den forbindelse at fremhæve, at det ikke nødvendigvis forudsætter en ”nær relation” til en kvinde, at hun af altruistiske årsager ønsker at hjælpe nogle, der ikke selv kan få børn med at bære graviditeten. Hvis en person i den bredere omgangskreds ønsker at hjælpe barnløse par med at bære graviditeten, er det ikke rimelig, at den fødendes intention mistænkeliggøres.

I forlængelse af dette ønsker Dare at påpege, at det ikke nødvendigvis er hensigtsmæssigt, at der består en nær relation mellem graviditetsværten og de tiltænkte forældre, f.eks. hvis en søster eller nær veninde tilbyder at bære graviditeten. I denne situation kan kvinden føle sig emotionelt presset til at hjælpe sin søskende eller tætte ven med graviditeten, uanset at kvinden ellers aldrig ville have overvejet at agere graviditetsvært. Samtidig har graviditetsværten i denne situation ingen mulighed for at søge råd og vejledning fra en offentlig myndighed eller et surrogatiagentur, hvilket forringer hendes muligheder for at involvere sig på et oplyst grundlag.

Dare mener derfor, at den foreslåede regel i børnelovens § 30 b, stk. 1, nr. 2, er for vidtgående og dermed bør fjernes helt fra loven og lovforarbejderne.

I forlængelse af dette mener Dare, at betingelsen i den foreslåede § 30 b, stk. 1, nr. 3, om at aftalen skal indeholde oplysninger om relationen mellem den fødende og de tiltænkte forældre er overflødig. Der bør lægges vægt på den fødendes ønske om at hjælpe de tiltænkte forældre.

For så vidt angår nationale altruistiske surrogataftaler finder Dare det uhensigtsmæssigt, at der ikke er taget højde for en overgangsordning for surrogataftaler, som er indgået før lovens ikrafttrædelse. I bemærkningerne til § 14 (udkastets s. 203) fremgår det, at der ikke er behov for en nærmere afgrænsning af bestemmelsernes tidsmæssige anvendelse. Det er imidlertid vores opfattelse, at en overgangsordning for nationale altruistiske surrogataftaler er nødvendig for at sikre disse børn for at undgå en stedbarnsadoption.

Dare henstiller til, at der tages højde for altruistiske surrogataftaler indgået i løbet af 2024 med henblik på, at der bliver mulighed for at træffe afgørelse om forældreskab, selv om en forudgående aftale ikke har kunne godkendes af Familieretshuset, forudsat at de øvrige betingelser er opfyldt.

Dare er i øvrigt ærgerlig over, at lovforslaget ikke indeholder en afskaffelse af lov om assisteret reproduktion § 13, sådan at danske graviditetsværter får mulighed for at modtage fertilitetsbehandling i Danmark.

Særligt vedrørende udenlandske surrogataftaler

Dare bifalder, at børn født ved udenlandske surrogataftaler i fremtiden kan få anerkendt deres forældre retligt, uanset at graviditetsværten har modtaget vederlag for at bære graviditeten, og at ordningen også kommer til at gælde for børn født før ikrafttrædelsestidspunktet.

I Dare mener vi, at betingelserne for anerkendelse på baggrund af en udenlandsk surrogataftale overordnet er fornuftige for at sikre alle parterne (se dog om genetisk forbindelse ovenfor). Desuden er vi enige i, at der bør være en formodning for, at det er til barnets bedste at få anerkendt de forældre, som har initieret surrogataftalen, således at dette er det altovervejende udgangspunkt.

Dare er imidlertid bekymret for, at Familieretshuset i nogle tilfælde vil afvise at anerkende forældrene, f.eks. hvis man ikke længere har kontakt til graviditetsværten, og derfor ikke kan indhente en notarerklæring el. lign., jf. børnelovens foreslåede § 30 i, stk. 1, nr. 2. Denne problemstilling bliver særlig relevant for de børn, der allerede er født på baggrund af en udenlandsk surrogataftale, og hvor forældrene ikke længere har kontakt til den fødende i udlandet eller i de tilfælde hvor hun måtte være afgået ved døden.

Det foreslås, at der indføres et ekstra stk. i § 30 i, hvorefter Familieretshuset ved afgørelsen om forældreskab i særlige situationer vil kunne fravige betingelserne i § 30 i, stk. 1, f.eks. hvis den nødvendige notarerklæring el.lign. ikke vil kunne indhentes.

Sagsbehandlingstid for anerkendelse af forældreskab

Det er afgørende for børnene, at de hurtigt sikres et retligt bånd til deres forældre. Med henblik på at opfylde formålet om en ordning, der sikrer hurtig etablering af forældreskab til børnene, mener Dare, at der med fordel kunne opstilles retningslinjer og mål for Familieretshusets sagsbehandling.

Barselsrettigheder

For Dares medlemmer er barselsrettigheder afgørende, så barnets start i livet bliver så gnidningsfri som muligt. Dare kan derfor støtte lovforslagets indsættelse af barselsorlov til forældrene uanset om surrogataftalen er indgået i Danmark eller udlandet.

Dare er positiv over, at der nu sker ligestilling af forældres ret til fravær fra arbejdspladsen i forbindelse med barnets fødsel i samme omfang som andre retlige forældre.

Det er desuden positivt, at en graviditetsvært som gennemfører en altruistisk surrogataftale i Danmark i overensstemmelse med reglerne, har ret til selvstændigt fravær med barselsdagpenge i 4 uger forud for fødslen samt 10 uger efter fødslen, hvoraf de to første uger er pligtorlov (uden at dette fratager de tiltænkte forældre barsel).

Dare havde imidlertid gerne set, at tiltænkte forældre som gennemfører en udenlandsk surrogataftale blev ligestillet med adoptanter, der adopterer fra udlandet, sådan at de tiltænkte forældre fik en særskilt ret til fravær i op til 4 uger i forbindelse med fødslen i udlandet. Der henvises til den nu gældende barselslov § 8.

Stedbarnsadoption

Som noget særskilt åbner lovforslaget op for større fleksibilitet i stedbarnsadoptionssager. Det foreslås, at der kan meddeles tilladelse til stedbarnsadoption, selv om barnet, barnets forælder og stedforælderen/adoptanten har levet sammen i kortere tid end krævet i dag, og i de tilfælde hvor barnets forældre ikke har boet på samme bopælsadresse.

Lovforslaget åbner desuden for stedbarnsadoption i situationer, hvor adoptanten og barnets forælder er blevet skilt eller har ophævet samlivet efter at have opdraget barnet sammen, men hvor de ønsker at fortsætte det fælles ansvar for barnet, idet der dog fortsat skal foretages en vurdering af barnets bedste.

Den påtænkte ændring får blandt andet betydning for lesbiske par, der ikke opfylder betingelserne for medmoderskab, f.eks. fordi barnet er kommet til på baggrund af en hjemmeinsemination², og andre forældre der ikke lever op til børnelovens regler.

Dare mener, at ministeriets betragtninger om øget fleksibilitet i stedbarnsadoptionssager er positivt, og er enig i, at forældres samlivsophævelse – efter en konkret barnets bedste vurdering – ikke skal gøre en stedbarnsadoption umulig.

På vegne af Dare Danmark

Mikkel Langvad Raahede
Forperson

Mathias Bagger Jensen
Bestyrelsesmedlem

² Vi bemærker, at L 65 Forslag til lov om ændring af børneloven, navneloven og forskellige andre love, som skal smiddiggøre medmoderskabsreglerne, ifølge vores oplysninger endnu ikke er trådt i kraft.